

Psalm 79, *een aanklacht*

Vrije Universiteit Amsterdam
THE_G_BT_2015_140: Bijbelse Theologie (2015-2016)_140

Docent: Dr. P. Sanders
Student: Jacob Schneider (student nummer 2018489)

Ridderkerk, 14-03-2016

Inhoudsopgave

Pagina

3	Inleiding
4	Werkvertaling Psalm 79
	Hoofdstuk 1: Klagen en claimen
6	Is de term klaagpsalm passend?
6	Hoe legt Israël claims aan de HEERE voor?
	Hoofdstuk 2: Beschrijving
7	Hoe wordt God beschreven?
7	Hoe handelt God?
7	Wat vindt de psalm van Gods handelen?
8	Welke hoop op God drukt de psalm uit?
8	Welke daden en eigenschappen van God komen bij die hoop in beeld?
9	Hoeveel vertrouwen/wantrouwen is er ten opzichte van God?
	Hoofdstuk 3: Indeling
10	Wat bedoelt Brueggemann met Core Testimony en Counter testimony?
10	In hoeverre zou Brueggemann deze psalm indelen bij het Core Testimony en in hoeverre bij het Counter testimony?
11	Hoe verhouding Core Testimony en Counter testimony zich hier tot elkaar?
	Hoofdstuk 4: Doel
12	Welk doel heeft deze psalm?
12	Waarom wordt God hier aangesproken?
13	Op welke manier proberen de sprekers God zover te krijgen dat Hij gaat doen wat zij willen?
	Hoofdstuk 5: Wraak
14	Is Gods wraak een onverklaarbare bevestiging?
14	Gaat Gods wraak over menselijke zondigheid?
14	Wat is de relatie tussen Gods wraak en het verbond met Israël?
15	Spreek het OT eenduidig over Gods wraak?
16	Conclusie
17	Bibliografie

Inleiding

In dit paper ga ik mij richten op Psalm 79. Na de werkvertaling volgen vijf hoofdstukken met enkele specifieke vragen.¹

- Hoofdstuk 1: Klagen en claimen.
In dit onderdeel wordt antwoord gezocht op twee vragen, namelijk in hoeverre de term klaagpsalm passend is, en hoe Israël claims aan de HEERE voorlegt.
- Hoofdstuk 2: Beschrijving.
In dit onderdeel worden enkele vragen gesteld over de manier van beschrijving: Hoe wordt God beschreven? Hoe handelt God? Wat vindt de psalm daarvan? Welke hoop op God drukt de psalm uit? Welke daden en eigenschappen van God komen bij die hoop in beeld? Hoeveel vertrouwen/wantrouwen is er ten opzichte van God?
- Hoofdstuk 3: Indeling.
In dit hoofdstuk wordt eerst weergegeven wat Brueggemann bedoelt met Core Testimony en Countertestimony. Vervolgens wordt onderzocht in hoeverre Brueggemann psalm 79 zou indelen bij Core Testimony en in hoeverre bij Countertestimony. En vervolgens wordt de vraag behandeld hoe Core Testimony en Counter Testimony zich hier tot elkaar verhouden.
- Hoofdstuk 4: Doel.
In hoofdstuk vier wordt gevraagd naar het doel van deze psalm. Waarom God hier zo wordt aangesproken? En, op welke manier de sprekers God zover proberen te krijgen dat Hij gaat doen wat zij willen?
- Hoofdstuk 5: Wraak.
In dit hoofdstuk zal specifiek naar de wraak van God worden gekeken aan de hand van een viertal vragen: Is Gods wraak een onverklaarbare bevlieging? Gaat Gods wraak over menselijke zondigheid? Wat is de relatie tussen Gods wraak en het verbond met Israël? Spreek het OT² eenduidig over Gods wraak?

¹ Hoewel net als bij Childs het gevaar bestaat dat ik met vooraf geformuleerde vragen eigenlijk een soort import als vertrekpunt neem, namelijk een vraag van buitenaf, waardoor wellicht de boodschap van de tekst onvoldoende tot spreken komt. Ik ben mij hiervan bewust en zal trachten dit te minimaliseren. Daarbij zijn de meeste vragen door Dr. P. Sanders bedacht, die met deze vragen juist het tegenovergesteld beoogt, namelijk dat de tekst wel degelijk tot spreken komt. Tegelijkertijd hecht ik eraan om op te merken dat dit paper van een te beperkte omvang is om de pretentie te hebben dat Psalm 79 hiermee geheel bestudeerd is. De genoemde vragen geven daarmee ook een indruk van de reikwijdte van dit paper aan.

² OT is een afkorting voor Oude Testament.

Psalm 79 (werkvertaling)	79 תהלים
1 Een psalm van Asaf God, heidenvolken kwamen in uw bezit zij verontreinigden de tempel uw heiligdom zij stelden Jeruzalem tot puinhopen	א מְזֹמֹר, לְאַסָּף : אֱלֹהִים, בָּאוּ גוֹיִם בְּנִחְלָתְךָ טָמְאוּ, אֶת הַיֵּכָל קִדְשְׁךָ ; שָׂמוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם לְעַיִים.
2 Zij gaven het dode lichaam van uw dienaren tot voedsel voor het gevogelte van de hemel het vlees van uw getrouwen voor de wilde dieren van de aarde	ב נָתַנוּ, אֶת-נִבְלַת עַבְדֶיךָ מֵאֲכָל, לְעוֹף הַשָּׁמַיִם ; בָּשָׂר חֲסִידֶיךָ, לְחִיתוֹ-אָרֶץ.
3 Zij goten hun bloed uit als water rondom Jeruzalem, en er was geen begraver	ג שָׁפְכוּ דָמָם, כַּמַּיִם סָבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם ; וְאִין קוֹבֵר.
4 Wij werden een verachting voor onze burens hoon en spot voor onze omringenden	ד הֵיִינוּ חֲרָפָה, לְשַׂכְנֵינוּ ; לְעַג וְקָלַס, לְסָבִיבוֹתֵינוּ.
5 Tot hoelang, HEERE? - zult u voor altijd toornen? zal uw hartstocht als vuur branden?	ה עַד-מָה יְהוָה, תִּאָּנַף לְנֶצַח ; תִּבְעַר כְּמוֹ-אֵשׁ, קִנְאֶתְךָ
6 Stort ³ uw toorn uit tegen de heidenvolken waarvan geldt dat ze u niet kennen en over de koninkrijken waarvan geldt dat zij uw naam niet aanroepen	ו שִׁפֹּף חֲמָתְךָ-- אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ, לֹא קָרְאוּ.
7 Want, men verteerde ⁴ Jacob en zij verwoestten zijn woonplaats	ז כִּי, אָכַל אֶת-יַעֲקֹב וְאֶת-נְוֵהוּ הַשָּׁמוּ
8 Gedenk toch niet onze overtredingen van vroeger haast U, laat uw barmhartigheden ons tegemoet treden want zij zijn zeer vernederd	ח אַל-תִּזְכֹּר-לָנוּ, עֲוֹנוֹת רַאשֵׁינוּ מִהֵרָ, יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דָלוּנוּ מְאֹד
9 Help ons, God van ons heil vanwege het woord van de glorie van uw naam en red ons en verzoen onze zonden omwille van uw naam	ט עֲזָרְנוּ, אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל-דָּבָר כְּבוֹד-שִׁמְךָ וְהַצִּילְנוּ וְכַפֵּר עַל-חַטָּאוֹתֵינוּ לְמַעַן שִׁמְךָ

³ שִׁפֹּף *uitstorten* is hetzelfde hebreeuwse woord uit vers 3 waar ik met *uitgieten* vertaald heb.

⁴ אָכַל *eten*, wordt in het Duits ook wel met *gefressen* weergegeven, maar *gevreten* heeft in het Nederlands een meer onbeschofte betekenis, en past daarom mijns inziens niet goed in de context van deze woorden.

<p>10 Waarom mogen de heidenvolken zeggen -- waar is nu hun God?
Laat toch bekend zijn onder de heidenvolken voor onze ogen
de wraak van het vergoten bloed van uw dienaren</p> <p>11 Laat het gekreun van de gevangenen voor uw aangezicht komen
naar de grootheid van uw arm, behoud de kinderen van de dood</p> <p>12 Betaal onze burenen zevenvoudig terug
in hun schoot
hun verachting waarmee zij u verachtten, Heere</p> <p>13 En wij zijn uw volk en het kleinvee van uw weide
wij zullen u dankzeggen voor eeuwig
van geslacht tot geslacht zullen wij uw lof vertellen</p> | <p>י לָמָה, יֵאמְרוּ הַגּוֹיִם -- אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם
יִנְדַע בְּגוֹיִם⁵ לְעֵינֵינוּ
נִקְמַת, דָּם⁶ - עֲבָדֶיךָ הִשְׁפּוּךְ.
יא תִבּוֹא לְפָנֶיךָ, אֲנִקֶּת אָסִיר
כָּגֹדֶל זְרוּעֶךָ -- הוֹתֵר, בְּנֵי תְמוּתָהּ
יב וְהָשִׁב לְשִׁכְנֵינוּ שְׂבָעֵתִים
אֶל-חֵיקֶם
חֲרַפְתָּם אֲשֶׁר חֲרַפּוּךָ אֲדֹנָי
יג וְאֲנַחְנוּ עִמָּךְ, וְצֹאן מְרֵעִיתֶךָ
נוֹדָה לָךְ, לְעוֹלָם
לְדוֹר וָדוֹר -- נִסְפָּר, תְּהִלָּתֶךָ</p> |
|--|--|

⁵ בְּגוֹיִם Het gaat hier om de hele bevolking van een gebied, zie L. Koehler, and W. Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic lexicon of the Old Testament*, ed. and transl. M.E.J. Richardson, Leiden 2001, p. 183

⁶ נִקְמַת דָּם het gaat hier niet om menselijke - maar om Goddelijke bloedwraak, zie Koehler and Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic lexicon of the Old Testament*, p. 721

Hoofdstuk 1: Klagen en claimen

Is de term klaagpsalm passend?

In tegenstelling tot wat de term *klaagpsalm* doet vermoeden, gaat het in de zogenoemde klaagpsalmen niet over klagen, maar om een aanklacht, een juridisch protest!⁷ In dit protest wordt de HEERE aangespoord om te handelen en om opnieuw Zijn liefde en trouw te betonen.⁸ Waar de profeten tegen Israël een aanklacht formuleren en de sancties zien als een gevolg van Israëls verbondsbreuk, is de aanklacht van de klaagpsalmen juist dat de sancties aantonen dat de HEERE Zich niet aan het verbond houdt.⁹ Als Israël echt schuldig is, dan is een straffende behandeling van de HEERE te verwachten. In de zogenoemde boetepsalmen wordt dit ook beleden.¹⁰ Maar in vele psalmen is Israël onschuldig. De aanklacht is dan dat het door de HEERE toegebrachte of toegestane leed wijst op een storing in de verbondsrelatie.¹¹

Hoe legt Israël claims aan de HEERE voor?

Soms escaleert de retoriek; de HEERE wordt dan niet alleen aangeklaagd vanwege onbetrokkenheid, maar ook vanwege Zijn actieve en agressieve houding tegenover Israël.¹² De klaagpsalmen hebben dan als claim dat de HEERE niet getrouw is geweest aan Zijn toezeggingen in het met Israël gesloten verbond. Israël is weerloos tegenover de vijand en moet kunnen rekenen op de hulp van de HEERE om hen te verslaan. Als de HEERE dat niet doet, hoewel Hij dat beloofd heeft, dan zullen de vijanden de overhand krijgen.¹³ Als Israël de HEERE smeekt om sommige negatieve dingen aan Israël niet te doen, dan zit daarin verborgen dat de HEERE Zich inderdaad negatief en destructief ten opzichte van Israël kan opstellen.¹⁴

De HEERE antwoordt vaak maar niet altijd. Als de HEERE niet antwoordt, dan blijft Israël achter in ontzetting en wanhopige uitingen, die alleen maar worden herhaald en herhaald.¹⁵ Israël weigert te zwijgen. Zo staat de psalm als een getuigenis voor de HEERE ... en tegen de HEERE.¹⁶

⁷ Walter Brueggemann, *Theology of the Old Testament. Testimony, Dispute, Advocacy*, Minneapolis 1997, p. 374

⁸ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 376

⁹ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 375

¹⁰ Zie Psalm 32, 38 en 51

¹¹ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 378

¹² Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 377

¹³ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 375

¹⁴ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 378

¹⁵ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 381

¹⁶ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 381

Hoofdstuk 2: Beschrijving

Hoe wordt God in psalm 79 beschreven?

God wordt in Psalm 79 beschreven als God te midden van een fundamentele Godscrisis. Enerzijds, gaat het vanuit het binnen perspectief om de crisis verhouding tussen Jacob¹⁷ en de HEERE. In vers 9 wordt de HEERE, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל 'God van ons heil' genoemd.¹⁸ Het gaat om God, die Zijn heilswerkzaamheden in Israël bewezen heeft.¹⁹ Als God een God van het heil is, staat dat dan niet in tegenstelling met de beschreven catastrofe? In vers 10 wordt het duidelijk dat het niet alleen om het overleven van Jacob gaat maar ook om de vraag van de betrouwbaarheid van God over Zijn verbondsafspraken.

Anderzijds, gaat het vanuit het buiten perspectief om de openlijke ontkenning van de heidenvolken, dat God bestaat. Is God nog wel in staat om garant te staan voor de wereldorde?²⁰ De vraag: 'waar is nu hun God?', spreekt hardop twijfels uit over de God van Jacob. Er zijn openlijke twijfels over Gods relatie met Israël, en ook over Gods relatie met de heidenvolken. Het gebed in vers 10 tot 12 klaagt het Godsbeeld aan, en wel op het politieke wereldtoneel: Volkenmoord, deporteren van krijsgeslagenen, openlijke vernedering van overwonnen volken en overtredingen van rechtsorden. Zaken die de HEERE niet ongestraft mag laten.²¹ De realiteit van God wordt bewezen door Gods handelen. Als God er in volhardt om Jacob troosteloos en verwoest achter te laten, dan hebben de heidenvolken goede redenen om te vragen of God wel echt God is.²²

Hoe handelt Hij?

God handelt in toorn tegen Jacob. Zijn hartstocht brandt als vuur. Gaat dit branden door tot Jacob is opgebrand? Gedenkt God de overtredingen van vroeger? In deze psalm is meer sprake van dat wat God *niet* doet, dan dat wat Hij *wel* doet.

Wat vindt de psalm van Gods handelen?

De psalmist drukt bijzonder sterke gevoelens uit aangaande de overtreding, vrees, horror, schaamte, angst, begeerte en aangaande het verlies, verdriet en verlangen. De kinderen zuchten onder de toorn van God, als gevolg van de schuld die de vaders hebben opgestapeld. In plaats van Gods toornig handelen tegen Jacob zou God anders moeten handelen. Namelijk Zijn toorn uitstorten tegen de heidenvolken die Hem niet kennen. God zou door wraak het vergoten bloed van Zijn dienaren moeten vergelden. Dat de bidder ieder zelfgerechtigheid verre van zich laat blijkt uit עַל-הַטְּאוֹתֵינוּ 'en verzoen onze zonden'. Hiermee weet de bidder zich ook gesteld onder de schuld van zijn vaders.²³

¹⁷ Omdat in Psalm 79 sprake is van Jacob als een beeld voor Israël in het algemeen, en voor de (overgebleven) lezersgemeenschap van de Psalm in het bijzonder, gebruik ik regelmatig de naam Jacob in dit paper. Daarmee bedoel ik dan zoals hier verwoord, Israël in het algemeen en de lezersgemeenschap in het bijzonder.

¹⁸ Deze uitroep is Core Testimony te midden van Countertertimony. Het doel is waarschijnlijk om de HEERE aan te sporen weer te handelen zoals in Zijn naam wordt vermeld.

¹⁹ H.-J. Kraus, *Psalmen 64-150* (Biblischer Kommentar Altes Testament), Neukirchen-Vluyn ⁴1972, p. 552

²⁰ Frank-Lothar Hossfeld, and Erich Zenger, *Psalmen 51-100, Herders Theologischer Kommentar zum Alten Testament*, Freiburg im Breisgau ³2007, p. 446

²¹ Hossfeld and Zenger, *Psalmen 51-100*, p. 450

²² John Goldingay, (eds), *Psalms, Volume 2, Psalms 42-89, Baker commentary on the Old Testament Wisdom and Psalms*, Grand Rapids 2007, p. 527

²³ Kraus, *Psalmen 64-150*, p. 552

Maar, meer dan dat, het beslissende theologische gegeven is niet dat de vijand de problemen heeft veroorzaakt, of het zuchten van Jacob onder de toorn van God, maar het gemis van het beschermend handelen van de HEERE, tegen de verbondsafspraken in.²⁴

Welke hoop op God drukt de psalm uit?

De hoop van de psalm is dat, hoewel de gemeenschap wellicht de proportionaliteit van Gods straffen in relatie tot haar eigenzinnigheid zou moeten erkennen, er toch een tijd komt dat genoeg ook daadwerkelijk genoeg is.²⁵ Israël zoekt een behandeling die redelijkerwijs van de HEERE verwacht mag worden, namelijk zoals in het, tussen Israël en de HEERE gesloten, verbond overeengekomen.²⁶ De psalm impliceert dat God verantwoordelijk is voor de wraak²⁷, Jacob zelf zoekt geen genoegdoening.²⁸

Welke daden en eigenschappen van God komen bij die hoop in beeld?

In relatie tot het bovenstaande 'genoeg is genoeg' is het bijzonder dat God wordt afgeschilderd als iemand die Zijn woede wil bedwingen. Dit in grote tegenstelling met de andere godsvoorstellungen, waarbij de woede van de ene godheid moest worden bedwongen door andere godheid. Een oude liturgische formule die blijkbaar de intentie heeft om Gods persoonlijkheid te beschrijven stelt dat God אָרַךְ אַפַּיִם *traag tot toorn* is.²⁹

In relatie tot de verantwoordelijkheid voor de wraak moet gelet worden op de destijds gebruikelijke verplichting tot bloedwraak. נִקְמַת דָּם (uit vers 10) stamt af van de reële of ingebeelde bloedverwantschap van leden van de leefgemeenschap of stam. Deze verplichting wordt ondersteund door de gehele Oud Testamentische wetgeving. Een afbetaling met geld is niet mogelijk (Numeri 35:31-34).³⁰ Het was een gebruikelijk verplichting in het oude Israël om het bloed te wreken. Omdat de HEERE enerzijds wraak uitvoert tegen Israël over haar ontrouw aan voorschriften van het verbond, heeft Hij anderzijds de verplichting tot wraak over het bloed van Zijn dienaren. (Deut 32:40-43).³¹

Echter, het is nog maar de vraag of de Psalmist op bloedwraak inzet. Want, het gaat de psalmdichter er niet in eerste instantie om dat de heidenvolken Jeruzalem hebben verwoest maar dat zij God hebben veracht. Het gaat om de eer van de naam van God. כְּבוֹד-שְׁמִיךָ. De psalm bevat geen pleidooi voor wraak over de verwoesting van Jeruzalem, of voor wraak over de slachting van Jacob, maar roept om de openbaring van God zelf. Gods wrekend handelen!³² De psalmist gelooft tegelijk dat daarmee verschillende belangen tegelijkertijd gediend kunnen worden, namelijk Jacobs eigen belang en ook het transcendentale belang van God.³³

²⁴ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 378

²⁵ Goldingay, *Psalms, Volume 2, Psalms, Volume 2*, p. 525

²⁶ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 375

²⁷ Deut. 32:35 *Aan Mij komt de wraak en de vergelding toe, (...)*

²⁸ Goldingay, *Psalms, Volume 2, Psalms, Volume 2*, p. 527

²⁹ Stephen H. Stravis, 'Wrath of God (OT) ', in: D.N. Freedman et al. (eds), *The Anchor Bible Dictionary*, vol. 1, New York etc. 1992, p. 995

³⁰ Lipiński, נִקְמַת, in: G.J. Botterweck et.al, *Theological Dictionary of the Old Testament*, ed. and transl. D.W. Stott, vol. X, Grand Rapids 1997, p. 3

³¹ Lipiński, נִקְמַת, *Theological Dictionary of the Old Testament*, p. 5

³² Goldingay, *Psalms, Volume 2, Psalms, Volume 2*, p. 529

³³ Goldingay, *Psalms, Volume 2, Psalms, Volume 2*, p. 530

Hoeveel vertrouwen/wantrouwen is er ten opzichte van God?

Niets blijkt vast of zeker behalve het overweldigende van God.³⁴ Er blijkt een groot wantrouwen tussen menselijk recht en de soevereine heiligheid van de HEERE.³⁵ God overstijgt blijkbaar onze categorieën. De HEERE staat buiten onze morele berekeningen.³⁶ Met de vraag: ‘zult u voor altijd toornen?’, maakt de psalmdichter expliciet duidelijk dat dit een angstaanjagende mogelijkheid is. Tegelijk impliceert dezelve beladen uitdrukking: ‘Maak het niet te lang, zet een einddatum!’ *Als een vuur branden* staat in verband met *altijd*, omdat vuur blijft branden totdat er niets meer te verbanden is. De HEERE is een gepassioneerd en jaloers God, een verterend vuur.³⁷ Dat er hier wordt gesproken over de hartstocht van de HEERE voor Jacob is niet in het voordeel van Jacob.

Deze wijze van gebed geeft blijk van een gemeenschappelijkheid waarin de ene partner resoluut botst met de ander.³⁸ De roep om wraak is niet iets typisch Oud Testamentisch; het komt ook terug in Openbaring 6:10. Het Godsvolk erkent dat alleen door het gericht onder de heidenvolken, die God niet kennen, het heil van de uitverkorene werkelijkheid kan worden. God bewijst Zijn macht en heerlijkheid niet in onzichtbaar theoretisch idealisme. Midden in deze wereld treedt Zijn toorn en Zijn heil op.³⁹

Vers 11 spreekt over *kinderen van de dood* בְּנֵי תְמוּתָהּ. Jacob is op sterven na dood. Zijn terminale stadium staat in schril contrast met Gods grote kracht.⁴⁰ Maar juist die terminale kinderen van God blijken, na Gods reddend handelen, God te kunnen loven op de aarde! In het herdersmotief van vers 13 klinkt een toon van vertrouwen door. Met בְּנִדְהָ לָךְ ‘wij zullen u dankzeggen’, gaat het klaaglied alvast in een danklied over. De dank is een expressie van de zekerheid van de verhooring.⁴¹

³⁴ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 391

³⁵ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 392

³⁶ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 392

³⁷ Goldingay, *Psalms, Volume 2, Psalms, Volume 2*, p. 523

³⁸ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 380

³⁹ Kraus, *Psalmen 64-150*, p. 553

⁴⁰ Goldingay, *Psalms, Volume 2, Psalms, Volume 2*, p. 528

⁴¹ Kraus, *Psalmen 64-150*, p. 553

Hoofdstuk 3: Indeling

Wat bedoelt Brueggemann met Core Testimony en Countertestimony?

In grote lijnen kunnen we stellen dat het positief over God spreken Core Testimony is en het negatief over God spreken Countertestimony is. In mijn eigen woorden bedoelt Brueggemann met Core Testimony en Countertestimony het volgende:

Core Testimony zijn die stemmen in het OT die dankzeggend de grote daden van de HEERE gedenken. Dit Core Testimony wordt uitgedrukt in verbale zinnen. De HEERE is Die God Die scheidt, Die belooft, Die uitkomst biedt, Die bevelen geeft, Die leidt. Behalve in deze werkwoorden is Core Testimony over God ook te vinden in dominante bijvoeglijke naamwoorden die uit het handelen zijn afgeleid. Daarbij ziet Brueggemann Core Testimony in metaforen zoals koning of herder. In de tekst zijn dat zelfstandige naamwoorden die met God worden verbonden.

Countertestimony het getuigenis van Israël, waarin over God gesproken wordt met woorden als verborgenheid, onduidelijkheid en negativiteit. De hoge claims van Core Testimony doen strijdlustige vragen ontstaan zoals 'Hoe lang?' of 'Waarom'? Vanuit een klagend en protesterend schreeuwen om de realiteit van het leven van dat moment, wordt Countertestimony als het ware ingezet om God ertoe te bewegen weer te gaan handelen overeenkomstig het verbond.

In hoeverre zou Brueggemann deze psalm indelen bij het Core Testimony en in hoeverre bij het Countertestimony ?Core Testimony

Positieve werkwoorden

Bijvoeglijke naamwoorden van het handelen

Metaforen

Countertestimony

Verborgenheid, onduidelijkheid en negativiteit

Vragen als 'hoe lang' en 'waarom'

Een psalm van Asaf. God, heidenvolken kwamen in uw bezit zij verontreinigden de tempel uw heiligdom zij stelden Jeruzalem tot puinhopen Zij gaven het dode lichaam van uw dienaren tot voedsel voor het gevogelte van de hemel het vlees van uw getrouwen voor de wilde dieren van de aarde. Zij goten hun bloed uit als water rondom Jeruzalem, en er was geen begraver. Wij werden een verachting voor onze burenhoon en spot voor onze omringenden. Tot hoelang, HEERE? - zult u voor altijd toornen? zal uw hartstocht als vuur branden? Stort uw toorn uit tegen de heidenvolken waarvan geldt dat ze u niet kennen en over de koninkrijken waarvan geldt dat zij uw naam niet aanroepen Want, men verteerde Jacob en zij verwoestten zijn woonplaats. Gedenk toch niet onze overtredingen van vroeger haast U, laat uw barmhartigheden ons tegemoet treden want zij zijn zeer vernederd. Help ons, God van ons heil vanwege het woord van de glorie van uw naam en red ons en verzoen onze zonden⁴² omwille van uw naam. Waarom mogen de heidenvolken zeggen -- waar is nu hun God? Laat toch bekend zijn onder de heidenvolken voor onze ogen de wraak van het vergoten bloed van uw dienaren. Laat het gekreun van de gevangenen voor uw aangezicht komen naar de grootheid van uw arm, behoud de kinderen van de dood.⁴³ Betaal onze burenzevenvoudig terug in hun schoot hun verachting waarmee zij u verachtten, Heere. En wij zijn uw volk en het kleinvee van uw weide wij zullen u dankzeggen voor eeuwig van geslacht tot geslacht zullen wij uw lof vertellen.

⁴² Onze zonden is in de strikte zin geen bijvoeglijke naamwoorden, maar heeft wel alles te maken met het verzoenen.

⁴³ Omdat Brueggemann liever in hele zinnen betekenis zoekt en niet in een enkel woord, is dit countertestimony.

Psalm 79 begint met vier verzen van protest over wat er met Jacob en Jeruzalem is gebeurd. De retorische vraag in vers 5 'Hoe lang' markeert de overgang naar het indringende verzoek.⁴⁴ עַד-כֵּן **Hoe lang** kan gerekend worden tot een belangrijke vraag van Israël's Countertestimony.⁴⁵ Deze vraag reist op als Israël weet dat de levensomstandigheden van dat moment onverenigbaar zijn met Gods doel. God moet dan ondragelijke omstandigheden spoedig veranderen.⁴⁶ Als die vraag onbeantwoord blijft dan wijzigt dat Israëls spreken over de HEERE voor goed.⁴⁷ Het overgrote deel van de psalm is daarmee Countertestimony. Stemmen die klagend en protesterend de realiteit van het leven van dit moment voor God uitschreeuwen en Hem ertoe willen bewegen om te gaan handelen overeenkomstig het verbond.

Is er ook Core Testimony in Psalm 79? Daar gaan vooral vers 9 en 13 over, en wellicht een deel van vers 8. Door de inkleuring is goed te zien dat Psalm 79 vooral Countertestimony bevat maar ook enkele essentiële uitspraken die onder Core Testimony vallen. De positieve werkwoorden: **Laat tegemoet treden, help ons, red ons, verzoen ons**, staan als voorbode van **wij zullen u dankzeggen** en **wij zullen uw lof vertellen**.

Hoe verhouden Core Testimony en Countertestimony zich hier tot elkaar?

Israëls Core Testimony staat op gespannen voet met Israëls Countertestimony.⁴⁸ Het is inmiddels duidelijke dat het Countertestimony op de voorgrond staat in Psalm 79. Het doel daarvan is om God er toe te bewegen de toorn van Israël af te wenden en Zijn toorn uit te storten tegen de heidenvolken. De Core Testimony in vers 9 'God van ons heil' en vers 13 dienen als een aansporing aan God om Hem te herinneren aan wie Hij is, en aan wie Israël voor Hem kan zijn.

⁴⁴ Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 518

⁴⁵ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 319

⁴⁶ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 387

⁴⁷ In Psalm 88 zwijgt God. De dichter pleit dat het verlies van hem als spreker betekent dat de HEERE een getuige minder heeft die Zijn lof zal vertellen. Psalm 88 heeft geen einde. De schreeuw van de Psalm zal doorgaan. Kinderen Israëls zullen deze Psalm op de lippen blijven nemen, totdat hun gebed voor Gods aanschijn komt, en Hij zijn oor neigt tot hun geschrei. Israël zal Gods zwijgen niet beantwoorden met zwijgen, maar met spreken totdat de HEERE zal antwoorden en zal handelen. Dat is hoe de God destijds het geschreeuw van de kinderen Israëls in Egypte hoorde en handelde. Israëls roepen tot God mag daarom niet stoppen! (Zie Brueggemann, *Theology of the Old Testament. Testimony*, p. 399)

⁴⁸ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 400

Hoofdstuk 4: Doel

Welk doel heeft deze psalm?

De heidenvolken verdienen het om gestraft te worden voor hun acties.⁴⁹ Het argument is dat de heidenvolken de HEERE Zelf bespotten! Heidenvolken, die geen kennis van de HEERE hebben, en koninkrijken die Zijn naam niet aanroepen. Jesaja⁵⁰ had daarvan gezegd: *“Wie hebt u gehoond en gelasterd? Tegen Wie hebt u de stem verheven en uw ogen hoogmoedig opgeheven? Tegen de Heilige van Israël!”*⁵¹ Het doel van de psalm is niet dat de toorn van HEERE eenvoudig van Jeruzalem en van de heilige berg moet wijken of moet verdwijnen; dat zou de zaken immers niet recht zetten. De psalmist gelooft namelijk dat hoewel de heidenvolken door de HEERE zijn ingeschakeld om de straf aan Jacob uit te voeren, zij niet onschuldig zijn voor hun acties tegen Jacob. De heidenvolken hebben Gods land in bezit genomen, zijn tempel verontreinigd, Jeruzalem tot puinhopen gesteld, de dode lichamen van Gods dienaren, badend in bloed, verachtelijk en onbegraven rondom Jeruzalem achtergelaten. De oorzaak van de klacht in psalm 79 is de smaadheid en de schending van Gods huis, en de dood van Zijn knechten. Hier wordt God zelf gehoond, Zijn eer wordt aangetast.⁵²

Waarom wordt God hier aangesproken?

Jacob is wanhopig, en heeft met spoed Gods handelen ten gunste van haar nodig.⁵³ De oproep aan de HEERE is een ingetogen beschuldiging tegen de HEERE. God is namelijk niet zo oplettend is geweest als Hij had gezworen te zullen zijn.⁵⁴

In vers 9 wordt van God gevraagd om de zonden te verzoenen על-הטאתינו וְכַפֵּר. Alleen als God bereidt is om de zonden te verzoenen kan er herstel volgen. Goldingay stelt dat de gemeenschap in vers 8 wellicht nog probeerde om onder de verantwoordelijkheid uit te komen door de vorige generaties te beschuldigen.⁵⁵ Echter, hier volg ik de lijn van Kraus die stelt dat in vers 9 sprake is van de erkenning van de eigen tekortkomingen (verbondsbreuk). En daarmee is de schuld (verbondsbreuk) van eerdere generaties ook de verantwoordelijkheid van de huidige generatie.⁵⁶ De verbinding tussen vers 8 en 9 zit vooral in de oproep aan de HEERE dat het herstellen van de eer van Zijn naam niet alleen geschiedt door zijn toorn over de heidenvolken uit te storten, maar ook door Jacob op te bouwen.

In vers 10 staat de roep om wraak וְנִקְמָת. Het vergoten bloed van de knechten van de HEERE mag niet ongestraft blijven. Jacob wil echter wel getuige zijn van dat gericht over de heidenvolken, want het ingrijpen van de HEERE in het OT geschiedt altijd in de reële werkelijkheid van deze wereld.⁵⁷ De psalm spreekt ervan dat zij Gods wraak aan de heidenvolken zelf wil zien. Voor onze ogen! לְעֵינֵינוּ. Jacob wil Gods betrokkenheid in zijn leven niet alleen in religieuze theorie, maar ook als iets dat gezien kan worden in deze wereld.⁵⁸ De oproep om Goddelijke wraak in de psalm is een schreeuw om Gods rechtvaardigheid, als een

⁴⁹ Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 527

⁵⁰ Jesaja 37:23. Bijbelcitaten in dit paper komen uit de Herziene Statenvertaling.

⁵¹ Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 524

⁵² Kraus, *Psalmen 64-150*, p. 553

⁵³ Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 525

⁵⁴ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 376

⁵⁵ Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 526

⁵⁶ Kraus, *Psalmen 64-150*, p. 552

⁵⁷ Kraus, *Psalmen 64-150*, p. 552

⁵⁸ Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 527

garantiemacht over de levensorde in de wereld, als een rechterlijke instantie voor slachtoffers. En niet, zo op het eerste gezicht lijkt, een oproep tot irrationele wraak.⁵⁹

Op welke manier proberen de sprekers God zover te krijgen dat Hij gaat doen wat zij willen?

In het gebed wijst Jacob steeds op de HEERE Zelf, want Hij werd veracht! Zijn heiligdom werd verontreinigd.⁶⁰ Dit krachtig protest heeft als doel dat de HEERE weer gaat handelen in overeenstemming met Zijn machtige daden. Die daden waarvoor Hij door Israël in de lofzangen geprezen wordt.⁶¹ Daarom doet de dichter een beroep op כְּבוֹד-שְׁמֶךָ. Op de 'heerlijkheid' en de machtige 'Naam' van God.⁶² De psalm geeft ook de motivatie aan voor de HEERE om te handelen. Als de zaken goed gaan, dan houden de Israëlieten het hoofd omhoog dan kunnen ze God loven. Maar als ze lijden, dan zijn hun hoofden naar beneden gebogen.⁶³

De Israëlieten zijn dienstknechten van de HEERE, dus vijandelijke behandeling door de heidenvolken is een belediging voor hun Meester.⁶⁴ Impliciet claimt de gemeenschap in deze psalm dat zij toegewijd zijn aan de HEERE. In tegenstelling tot de heidenvolken kennen zij de HEERE wel en roepen Zijn naam aan. Op grond daarvan vragen zij de HEERE om de toorn te doen ophouden. De hartstocht van de HEERE voor Jacob kan de basis zijn waarop de gemeenschap aan de HEERE kan vragen om de overtredingen van vroeger niet meer te gedenken en om rekening te houden met het lijden van de gemeenschap.⁶⁵

⁵⁹ Hossfeld and Zenger, *Psalmen 51-100*, p. 451

⁶⁰ Kraus, *Psalmen 64-150*, p. 552

⁶¹ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 377

⁶² Kraus, *Psalmen 64-150*, p. 552

⁶³ Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 525

⁶⁴ Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 522

⁶⁵ Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 525

Hoofdstuk 5: Wraak

Is Gods wraak een onverklaarbare bevlieging?

Op zijn best zijn er een paar Bijbelpassages die dat lijken te suggereren. Eenvoudig op het verkeerde moment op de verkeerde plaats.⁶⁶ Een mogelijk verband in deze Bijbelpassages is dat Gods tegenwoordigheid levensbedreigend blijkt te zijn voor stervelingen.⁶⁷

Gaat Gods wraak over menselijke zondigheid?

Omdat het verloop van de geschiedenis doorgaans wordt verstaan als het domein van de HEERE; worden ongelukken en rampen, zowel persoonlijk als collectief, vaak gezien als een manifestatie van Gods wraak. Het OT schrijft echter niet iedere ramp of ongeluk aan de HEERE toe. In het OT zijn ongelukken en rampen, ziekte en hongersnood, instrumenten van Goddelijke wraak. God lijkt slechts met tegenzin gebruik te willen maken van Zijn bovennatuurlijke krachten. (Gen 6:17; 19:24).⁶⁸

Het is opmerkelijk dat er in Genesis, ondanks de provocatie van menselijke zonden, geen sprake is van een expliciet koppeling aan 'de wraak van God'⁶⁹ De eerste keren dat er sprake is van Gods wraak in het OT is direct na de bevrijding van de Israëlieten uit Egypte. Blijkbaar is Gods wraak geen reactie op de zondigheid van mensen in algemene zin, maar ontwaakt de wraak als Gods inspanning om Zijn Israël uit Egypte te verlossen wordt belemmerd.⁷⁰

Wat is de relatie tussen Gods wraak en het verbond met Israël?

Het is opmerkelijk dat de eerstvolgende beschrijving van Gods woede te lezen is *na* het Sinaï verbond. Exodus 22:21-24 zet de toon over het spreken van Gods wraak na het Sinaï verbond. Nadat Israël een verbond gesloten heeft met de HEERE, kan verbondsbreuk de wraak van God opwekken. Het punt is niet dat de HEERE een fundamentele persoonswisseling op de Sinaï zou hebben ondergaan, maar dat sinds de Sinaï, Israël en de HEERE in een verbond met elkaar leven.⁷¹

Israëls rebellie tegen het koningschap en de leefregels van de HEERE zijn de belangrijkste oorzaken voor de goddelijke wraak in het OT.⁷² Maar na de straf aan Israel, keert de HEERE zich straffend naar de heidenvolken. Jesaja 10:12 *Het zal gebeuren, zodra de Heere heel Zijn werk op de berg Sion en in Jeruzalem voltooid heeft, dat Ik de vrucht van de trots van de koning van Assyrië en de glans van zijn hooghartige oogopslag zal vergelden.* Gods wraak verplaats zich van Israël naar degene die Israël onderdrukt. De heidenvolken zijn op het ene moment een instrument in Gods hand om Israël te straffen, op het ander moment zijn ze zelf het voorwerp van Gods wraak.⁷³

⁶⁶ Gen 32:23-33, Exodus 4:24-26; 19:21-25; Richteren 13:21-23 en 2 Samuel 6:6-11, zie Stravis, 'Wrath of God (OT) ', *The Anchor Bible Dictionary*, p. 993

⁶⁷ Stravis, 'Wrath of God (OT) ', *The Anchor Bible Dictionary*, p. 993

⁶⁸ Stravis, 'Wrath of God (OT) ', *The Anchor Bible Dictionary*, p. 993

⁶⁹ God vervloekt de slang, verdrijft Adam en Eva, weigert Kain's offer, vervloekt Kain later, heeft spijt van het maken van de mens en stuurt de vloed; Hij treft het huis van Farao met plagen, vernietigt Sodom en Gomorra, dreigt Abimelech, de koning van Gerar, terroriseert steden en doodt Onan voor het doen van wat niet goed was in Zijn ogen. Maar, in geen van deze gebeurtenissen is expliciet een koppeling met goddelijke wraak. Stravis, 'Wrath of God (OT) ', *The Anchor Bible Dictionary*, p. 993

⁷⁰ Stravis, 'Wrath of God (OT) ', *The Anchor Bible Dictionary*, p. 993

⁷¹ Stravis, 'Wrath of God (OT) ', *The Anchor Bible Dictionary*, p. 994

⁷² Stravis, 'Wrath of God (OT) ', *The Anchor Bible Dictionary*, p. 994

⁷³ Stravis, 'Wrath of God (OT) ', *The Anchor Bible Dictionary*, p. 994

Spreekt het OT eenduidig over Gods wraak?

Er is geen eenduidige evaluatie te maken van Goddelijke wraak in het OT. Aan de ene kant omdat Gods gerechtigheid vragen oproept als God zich onvoldoende verzet tegen het kwade. Gods wraak wordt positief beoordeeld als een begrijpelijke reactie op menselijk falen. Dus, Gods wraak is rechtvaardig omdat het de goddeloosheid vernietigt die bevrijding belemmert. Om deze reden verlangt de psalmdichter naar Gods wraak. (Psalm 79:6)⁷⁴ Gods gerechtigheid roept ook vragen op als Goddelijke wraak disproportioneel lijkt te zijn. Gods wraak wordt dan als negatief beoordeeld, vooral als het overdreven wreed lijkt te zijn. Daarom wordt God vaak beschreven als God die zijn boosheid op Israël tempert in compassie en liefde.

⁷⁴ Stravis, 'Wrath of God (OT) ', *The Anchor Bible Dictionary*, p. 995

Conclusie

Hoe durft de Psalmist eigenlijk zo te bidden? Misschien durf je alleen zo bidden als de tempel verontreinigd is en wanneer de kern, de betekenis en de structuur van het leven kapot gemaakt is.⁷⁵ Jacob blijft hopen, verwachten, en wachten op de HEERE dat Hij handelt en de relatie herstelt. Dan zal het bewijs worden geleverd dat de HEERE betrouwbaar is. Maar op het moment dat de aanklacht in de psalm wordt uitgesproken is het bewijs juist het tegenovergestelde.⁷⁶

Het overgrote deel van de psalm is Countertestimony. Stemmen die al klagend en protesterend de realiteit van het leven van dit moment voor God uitschreeuwen om Hem ertoe willen bewegen om te gaan handelen overeenkomstig het verbond. Want, hoewel de heidenvolken door de HEERE zijn ingeschakeld om de straf aan Jacob uit te voeren, zijn zij niet onschuldig voor hun acties tegen Jacob. De oproep aan de HEERE is een ingetogen beschuldiging tegen de HEERE, God is namelijk niet zo oplettend geweest als Hij gezworen had.

Met de vraag '*zult U voor altijd toornen?*' maakt de psalmdichter expliciet duidelijk dat dit een angstaanjagende mogelijkheid is. Zijn hartstocht brandt als vuur. Gaat dit branden door tot Jacob is opgebrand? Als God er in volhardt om Jacob troosteloos en verwoest achter te laten, dan hebben de heidenvolken goede redenen om te vragen of God wel echt God is. Het beslissende theologische gegeven is het gemis van het beschermend handelen van de HEERE, tegen de verbondsafspraken in. God zou door wraak het vergoten bloed van Zijn dienaren moeten vergelden. Hij heeft de verplichting tot wraak over het bloed van zijn dienaren.

De HEERE zowel *God van ons heil* genoemd als de God die de *zonden kan verzoenen*. Alleen als God bereidt is om de zonden te verzoenen kan er heil volgen. Midden in deze wereld treedt Zijn toorn en Zijn heil op. Daarom staat in vers 10 de roep om wraak. De psalm spreekt ervan dat Jacob Gods wraak aan de heidenvolken zelf wil zien. Met eigen ogen! Want God bewijst zijn macht en heerlijkheid niet in onzichtbaar theoretisch idealisme. Jacob wil Gods betrokkenheid in zijn leven niet alleen in religieuze theorie, maar ook als iets dat gezien kan worden in deze wereld.

De oproep om Goddelijke wraak in de psalm is een schreeuw om Gods rechtvaardigheid, als een garantiemacht over de levensorde in de wereld. Gods wraak is rechtvaardig omdat het de goddeloosheid vernietigt die bevrijding belemmerd. Om die reden verlangt de psalmdichter naar Gods wraak.

Over Jacob wordt gesproken als kinderen van de dood. Maar, juist die terminale kinderen van God blijken God te kunnen loven op de aarde! Met 'wij zullen u dankzeggen' in vers 13 gaat het klaaglied alvast in een danklied over. De dank is uitdrukking van de zekerheid van verhooring van het gebed.

*wij zullen u dankzeggen voor eeuwig,
van geslacht tot geslacht zullen wij uw lof vertellen*

⁷⁵ Walter Brueggemann, *Message of the Psalms, 72-73*, geciteerd in Goldingay, *Psalms, Volume 2*, p. 530

⁷⁶ Brueggemann, *Theology of the Old Testament*, p. 378

Bibliografie

Botterweck, G.J., et.al, *Theological Dictionary of the Old Testament*, ed. and transl. D.W. Stott, vol. 10, Grand Rapids 1997

Brueggemann Walter, *Theology of the Old Testament. Testimony, Despute, Advocacy*, Minneapolis 1997.

Freedman, D.N. et al. (eds), *The Anchor Bible Dictionary*, 6 volumes, New York etc, 1992

Goldingay, John, (eds), *Psalms, Volume 2, Psalms 42-89, Baker commentary on the Old Testament Wisdom and Psalms*, Grand Rapids 2007

Hossfeld, Frank-Lothar, and Erich Zenger, *Psalmen 51-100, Herders Theologischer Kommentar zum Alten Testament*, Freiburg im Breisgau ³2007

Koehler, L., et W. Baumgartner, *The Hebrew and Aramaic lexicon of the Old Testament*, ed. and transl. M.E.J. Richardson, Leiden 2001

Kraus, H.-J., *Psalmen 64-150 (Biblischer Kommentar Altes Testament)*, Neukirchen-Vluyn ⁴1972.